

Er komen andere tijden

Boudewijn de Groot zong het in 1965, in navolging van Bob Dylan: er komen andere tijden. Volgens hoogleraar Jan Rotmans kunnen die ieder moment aanbreken: "Tussen nu en twintig jaar gaat er geweldig veel veranderen in Nederland". En zijn Belgische collega-wetenschapper Peter Tom Jones: "Optimisme is een morele plicht."

De twee wetenschappers deden hun uitspraken tijdens een bijeenkomst op 23 maart jl. in een volle collegezaal in de Haagse Hogeschool. De Vlaamse milieuonderzoeker Peter Tom Jones beet het spits af met een lezing naar aanleiding van zijn recent verschenen boek *Terra Reversa*. Jones zet zich daarin af tegen een cynische houding, die de catastrofe alleen maar dichterbij zal brengen.

Het is volgens Jones > noodzakelijk om onze ecologische voetafdruk met negentig procent te reduceren, en dat is absoluut niet onmogelijk. Met het plukken van het 'laaghangend fruit' is al een begin gemaakt. Vooral in de woningsector worden tal van maatregelen genomen om energie te besparen. Dat dit soort maatregelen genomen worden is wel verklaarbaar, want het gaat om investeringen die zichzelf op enig moment terugverdienen. Maar met technologische maatregelen alleen komen we er niet. Ze zijn voor een deel ook contraproductief, vanwege de *rebound*-effecten die in de praktijk steeds weer optreden. Mensen die een goed geïsoleerd huis bewonen hebben de neiging meer energie te verbruiken. Jones beperkt zich tot dit voorbeeld, maar als u even goed om u heen kijkt moet u dit moeiteloos met tal van andere voorbeelden kunnen aanvullen.

Het G-woord

Willen we echt tot die negentig procent reductie komen, dan is gedragsverandering onvermijdelijk. Hier raken we aan een heikel punt, want vrijwel geen enkele politieke partij durft gedragsverandering op de agenda te zetten. Het huidige macro-economische model, dat ervan uitgaat dat een minimale consumptiegroei nodig is om stabiel te kunnen zijn, wordt vrijwel nooit ter discussie gesteld. En van dat model moeten we nu juist af, betoogt Jones onder verwijzing naar het boek 'Welvaart zonder groei' (Uitgeverij Jan van Arkel, begin september in de boekhandel). En dat is nog niet alles: we moeten zelfs af van het idee dat de hele wereld om ons mensen draait.

Een ambitieus streven, dat volgens Jones echter aangepakt kan worden door mobilisatie van het maatschappelijk middenveld. Maatschappelijke organisaties zijn nu nog veelal in zichzelf gekeerd, allemaal druk bezig met hun eigen thema's, maar hebben potentieel om de noodzakelijke Sustainable Consumption and Production naderbij te brengen. De besturen moeten hun achterbannen overtuigen, waarna een vuist richting de politiek gemaakt kan worden. Daarbij is een koppeling van de ecologische aan de sociale kwestie voor Jones essentieel: vandaar zijn thema 'Rechtvaardige duurzaamheid'.

Out of the box

Naast het inschakelen van deze vertikaal georganiseerde organisaties wordt in Vlaanderen een coalitie gesmeed van twintig centrale figuren uit het maatschappelijk middenveld die in staat zijn 'out of the box' te denken. Oftewel kritische, onafhankelijke, innovatieve geesten. Volgens Jones kan dit model ook in Nederland goede diensten bewijzen, en hij beveelt aan om ook hier sociale groepen (zoals allochtonenorganisaties) voor het oplossen van het duurzaamheidsvraagstuk te mobiliseren.

< Jan Rotmans, hoogleraar aan de Erasmus Universiteit en mede-oprichter van Urgenda (www.urgenda.nl), meent dat het middenveld in Vlaanderen moeilijk te vergelijken is met het Nederlandse. Hier is het eerder een belemmerende factor, heeft hij gemerkt. Zie de ANWB:

met duurzame mobiliteit zijn we hier de afgelopen dertig jaar helemaal níets opgeschoten. Urgenda gooit het daarom met zijn koplopermodel over een volstrekt andere boeg. Er zijn in Nederland duizenden koplopers op duurzaamheidsgebied actief. Urgenda wil hen tot voorbeeld stellen, en mensen daarnaast iconen bieden. Voor de vuist weg filosoferend gaat Rotmans wat Haagse iconen langs: stad van recht en vrede, stad aan zee. Dat leidt dus tot energie uit zee, en waarom geen energieopwekkend Paleis van Justitie. Stel concrete doelen, houdt hij zijn gehoor voor, en laat mensen met eigen ideeën komen in plaats van ze dingen voor te schrijven. Gedragsverandering is mogelijk, kijk maar naar het feit dat rokers nu sterk in de minderheid zijn. We zijn getuige van een revolutie zonder dat goed te beseffen.

Het M-woord

Frans van der Steen, directeur van het Haags Milieucentrum (die zijn collega Robert van Lente van Om Den Haag vervangt) is het eens met veel van wat gezegd is. Niettemin vindt hij dat er te weinig aandacht is besteed aan de belangrijke verantwoordelijkheid die de overheid draagt. Daarnaast verwacht Van der Steen minder van de inzet van van technologie. Gedragsverandering is onvermijdelijk, en die boodschap moeten we durven overbrengen. Waarom moeten mensen steeds groter wonen? Waarom moeten ze steeds verder weg op vakantie? 'Minder' moet geen taboewoord zijn.

Tot slot wijst Van der Steen op de 'Milieutango' die hij in een artikel beschreven heeft. Confronteer mensen met de keiharde feiten, maar maak ze tegelijkertijd duidelijk hoe ze duurzamer kunnen leven en dat ze daar heus niet slechter van worden – of zelfs beter.

Jones zegt ervaren te hebben dat mensen afhaken als je te veel nadruk legt op de problemen. Het gaat om de balans, vindt hij. Wel onderschrijft hij de belangrijke rol van de overheid. Het is absoluut niet zijn bedoeling verantwoordelijkheid af te schuiven op het individu. Klimaatcommunicatie is balanceren op het scherp van de snede, ook in Vlaanderen. De Belgische omroep VRT vertoonde de serie de Low Impact Man, die ernaar streefde zijn ecologische voetafdruk in zes maanden meer dan te halveren van 3,5 naar 1,6 hectare. Hoe prijzenswaardig ook volgens Jones, dit soort programma's maakt volgens hem een karikatuur van mensen die duurzamer proberen te leven. Daarom benadrukt hij: "Ga níet terug in de tijd!"

Vanuit de zaal wordt gesuggereerd de soort boodschap af te stemmen op de doelgroep die je wilt bereiken. Een andere toehoorder spreekt zijn skepsis uit over de goede wil van het middenveld waar Jones zo'n belang aan hecht.

Rotmans benadrukt nog eens het belang van het zoeken naar onafhankelijke denkers, die kunnen aanhaken bij de identiteit van een stad en die doorbraakprojecten kunnen realiseren. De duurzaamheidsdynamiek zit volgens hem in de samenleving, de Nederlandse overheid hobbelt daar achteraan. Het is al heel wat als je geen last van de overheid hebt, vindt hij.

Na een discussie met de zaal over zaken als draagvlakverbreding voor duurzaamheidsmaatregelen, hoe de theorieën van Jones in praktijk te brengen en of duurzaamheidsmaatregelen sowieso al niet te laat komen, is het laatste woord aan gespreksleider Marius de Geus, politiek filosoof aan de Leidse Universiteit. "Laten we niet vergeten: de overheid, dat zijn wijzelf", benadrukt De Geus. Hij vindt het een hoopvolle bijeenkomst, maar wijst erop dat er voortdurend aan draagvlak voor milieumaatregelen gewerkt zal moeten worden.

Een Haagse Urgenda is met deze bijeenkomst weer een stapje dichterbij gekomen!